

«МУҲАББАТ ҚАСРИ»

Истеъдодли бастакор, Бухоро халқ қўшиқлари ва шашмақоми билимдонлари Ориф Атоевнинг узига хос ижодий йўли ва услуби билан яқиндан танишиш мақсадида унинг хонадонига таширф буюрдик.

Мидаги Самарқанд вилоят мусиқали драма театрида соҳналик қила бошладилар. Бу ерда Нажмиддин Ахроров, Муҳиддин Ҳожиёв, Облоқул Худойкулов, Қори Сирож Юсупов ва Ҳожи там-там каби соҳир санъаткорлардан халқ қўшиқ ва куйлари ижросига ҳос усулларни ўрганиб олди.

Созанда театрнинг концерт группаси билан Душанбага гастролда борганда, уларнинг ҳар бир чиқишини кузатиб юрган забардаст ҳофиз, халқ артисти Аҳмад Бобоқуллов уни ўзи раҳбарлик қилган Тожикистон давлат филармонияси ашула ва рақс ансамблига тақлиф этди. Ориф Атоев бу ерда атоқли санъаткорлар, Тожикис-

лардан олтинчи яқини радио тулкилари ва телекурсауларда янграб турибди. Ориф Атоев асарларида Бухоронинг асарлар билан буйлашадиган обидалари сагибати, шу ердагина хос зул-лисонайн оҳанглар жарангдорлиги, қолаверса, Бухоро шашмақоми шўбаларининг руҳи, мусикий фольклори таровати уфуриб турибди.

У ҳақи санъат билим юртидақ бошлаган Бухоро шашмақоми урганниш борасидати фаолиятини ҳамон давом эттираётди. Ун беш йилдан буён ўзи бадиий раҳбар бўлиб келатган вилоят филармониясида мақомонлар группасини ташкил этиш, тилла ноҳули устози, танбуричи Маъруфжон Тошпулатовдан урганган усуллар асосида шашмақомнинг бухороча анъанавий ижросини тиклаш устида изланмоқда. Бунда моҳир хонанда ва созанда, шашмақом ижросининг бухороча анъанала-

Савдо-сотиқ, бизнес керак. Лекин фан, ижод уларнинг сониди қурагани биз ўйга қўй олмаймиз. Чунки мамлакатимиз иқтисодий қурагани, тақдирини ҳам бирор-бир нарсадан ақла-заковат, маънавият ҳал қилади.

да ҳар жиҳатдан маънаван деган театр билан беллаша олаётган қўшиқкор театри ташкил этиб, ҳам болалар, ҳам катталарнинг ижадузи томошалар кўрсатилганларини, унда баян узари ҳам иштирок этаётганларини бугун Хуқанди латифа дув-дуб гап бўлиб кетган.

Тоҳ Маҳал ҳақидаги маълумотлар сўнг Нуриллахон ҳожи тижорат юмушларини уғуллири зиммасига юкляб, ижода шунинг кетдилар чоғи, у кишини анча вақт тоғиб бўлмади.

ҚАДИМ

Файзуллаев, Шоҳназар Соҳибов, Фазлиддин Шоҳобов ва академик Юнус Ражабийнинг ноб китобларига ча тизиб қўйилган.

Ориф ака санъат соҳасига кириб келиши ҳақида шундай дейди: — Бухоро тумани худудиди Кукчумир қишлоғида таваллуд тошманман. Болалик кезларимда қишлоғимдаги ҳар бир тую маъракага Домла Ҳаким, Левича ҳофиз, Қори Камол, Шоҳназар Соҳибов, Фазлиддин Шоҳобов каби хушовоз хонанда ва созандалар келиб хизмат қилганларини ҳамон эслаймман. Бу йилларда шашмақомнинг наср ва мушқилот қисмларидан шўбалар ижро этиларди. Шу билан бирга, уларнинг истаги билан шу қишлоқлик ном чиқарган ижрочилар — «мавриги» хонлардан Ашури Фулунги, Уста Елдор Рикоби, Усмон Барот, Баракат Маржон ва Далам Ота Саидлар ҳур бўлишиб, узларининг ҳазил-муйтойбабоп қўшиқларини қуйлаб, қишлоқ аҳлини хўшуд этардилар... Афтидан, ана шу болалик таассуроти мени санъат оламига етаклади. Халқ қўшиқларига жозиба таърифлаб бўлмак даражада гузал ва ёқимлики, унинг оғушига бир тушган оламнинг қайтиб чиқиши қийин.

ОҲАНГЛАР

тон халқ артистлари Шоҳиста Муллахонова, Домлажон Назаров, халқ ҳофизи Зафар Нозимовлар билан ишлаб, улардан тожик оҳангларининг узига хос йўларини ўрганиди. Ниҳоят, у она шахри Бухорога қайтиб, Садриддин Айнини номиди вилоят мусиқали драма ва комедия театрида фаолиятини давом эттира бошладилар. Бу орада армияга чақирилиб, хизматни Андижон шаҳрида ўташга тўғри келди. Созанда шу ерда бўлиб ўтган қизиқ бир воқеани айтиб берди:

— Бир кун хизматдан буш пайтимда Собир Бобоёвнинг «Ватан иши» спектаклини томоша қилгани вилоят театрига кирдим. Спектакл мусиқасининг репетицияси борарди. Писсадаги Субҳонкул ариясини чапишда созанда анча қийналишгаётган экан. Бир лаҳза кузатиб турдим: «Шу кунини чалиб берсам, майлими?», деб дирижердан сурадим (Бу мусиқани Бухоро театрида чапан элим-да!). Дирижер: «Созандамансан? Майли, бир эпизодни чапиб бер, деб сўзни қулимга гутқизди. Мен арийни ҳатто сиз, уз темпосида чалиб бердим. Шунда театрнинг бош дирижери, Узбекистонда хизмат қўрсатган санъат арбоби Муҳимжон Ҳабибов: «Театрда ишлашни хоҳлайсизми?» — деб сураб қолди. Армия хизматига эканимни айтдим. Дирижер: «У томон билан ишинг бўлмасин», деди. Эртасига мени қисм бошлиғи чақириб, шу кундан эътиборан театрда бориб ишлашимни тайинлади. Шу бўлди мен бастакор созанда ва бастакор Фулмонжон Ҳожикулов ҳамда Холхужа Тухтасиновларга журналистик қилдим, улардан созандалиги бастакорлик сирларини ўрганидим.

ШАЙДОСИ

лашди. У басталаган куйлар асосидати қатор қўшиқлар машҳур санъаткорлар ва еш овозлар ижросида гоҳ республика радиоси тулкилариди, гоҳ телекузулда, гоҳ байрам сайилларда, гўй хашамларда таралатилган булди. Унинг «Суҳби навро», «Баҳор нашилдиси» ва «Табассум» куйларига гузал рақслар сахналаштирилган.

Ориф Атоевда камдан-кам санъаткорга насиб этилган яна бир хислат бор: бу унинг созанда ва хонандаларни уюштири биладиган ташкилотчилик иқтидоридир. Шу фазилати туфайли у турли йилларда ташкил этган ва раҳбарлик қилган Бухоро туманидаги «Тули хайри», Олот туманидаги «Нуранифшон», Қорақул туманидаги «Фирӯза», Жондор туманидаги «Дилдор» ва бошқа ҳаваскорлик ансамблилари ҳамон фаолият кўрсатиб келмоқдалар. Айниқса, «Лола» ҳаваскорлик ансамблининг шўҳрати мамлакатимиз сарҳалларидан ташқариди ҳам маълум.

Унинг бадиий ҳаваскорлик ансамблилари ташкил этиш, репертуарларини белгилаш соҳасида тулган тажрибалари Бухорода вилоят давлат филармониясини ташкил этиш ва ишини йўлга қўйишда жула-жула асқотди. О. Атоев 1980 йили филармонияга бадиий раҳбар бўлиб келди. Шундан буён филармония тарихини еш, истеъдодли ижодий кучлар билан тулдиришга алоҳида эътибор бериб келаётди. Шунингдек, янги-янги қўшиқларга, яқна ва оммавий рақсларга муважжалланган шўҳ, қувноқ куйлар яратишда давом этди. Бугунга қадар у яратган куйлар юзлан ошди. Шу

ри билимдонлари, бастакорлар Ари Бобохонов, Узбекистонда хизмат қўрсатган артист Улмас Раёулов, ҳофиз Раҳматулла Иноғтов, Аббор Бобоёв, Шоди Шарифов, Ҳамид Яхшибоев сингари сафдошлари билан ҳамкорлик қилиб, Бухоро шашмақомининг «Бузрук» ва «Наво» шўбаларининг наср қисмини тайерлаб, республика радиосида эзирди. Бухорода утказилган «Мақом ва анъанавий ижрочилик» мавзудати республика анжуманида бу ансамбл чиқишини курган атоқли санъаткор, Узбекистон халқ ҳофизи Фаттохжон Мамалатаев мазкур ижронини шундай баҳолади:

— Мен «Бузрук» ва «Наво» мақомларининг наср қисмларини жула куп ижодий жамоалар ижросида тинглаганман. Лекин бугунги ижро менда узгача таассурот қолдирди. Бу ижро ниқобий хонандалар Ота Жалол, Ота Гисес, Левича ҳофиз, Уста Шоди, Қори Кароматларни елимга солди. Бунда мақом ижрочилигининг фақат Бухорогагина хос безак ва сайқал билан эълитилганлиги илоҳий ижро услубини сездим...

Бундай юксак баҳога сазовор бўлиш йўли осон кетгани йўқ. Бироқ Бухоро шашмақомининг ҳар бир шўбасида наср ва мушқилот қисмларини қиемига етказиб ижро этиш, қолаверса, уни тингловчига манзур қила билиш қанчалик қийин бўлсада, беҳад шаърафли ишир.

Охунжон САФАРОВ, Файзулла ТУРАЕВ

Одатда ижтимоий узғаришларнинг ҳаётини янада боқийлиги ҳақининг фикрлаш тарзида уз аксини топади. Ижтимоий-сёсий узғаришлар қанчалик залворли ва доврुकли бўлмасин, у маънавий мулкига даҳлдор кечмаса, халқ, миллат ва шахс фикрлаш тарзига таъсир қилмаса, бундай узғаришларнинг умри қисқа бўлади. Дил билан ҳамоҳанг тафаккуринга қомил инсоннинг фикрлаш тарзини белгилайди.

Узбекистонда мустақиллик туфайли эришилган энг буюк неъмат одамларнинг фикрлаш тарзидаги селжиш бўлди. Одамлар уз эли ва мамлакатнинг барча моддий ва маънавий бойлиқларига ворис ҳамда жавобгар бўлиб қолдилар; қаддини тик тутиб, одамларга ва жамиятга имонли назар ташлаш имкониятига эга бўлдилар; бу Ватан, бу мамлакат ҳаёти ва тақдирдан булак Ватан ва қиемат йўқ эканлигини чуқур ҳис қилдилар; келажак ҳам, истисқол ва истисқол ҳам, яшашдан мақсад ва орзу-умид ҳам шу Ватан, шу замин, шу халқ билан боғлиқ эканлигига имон келтирилди. Маънавийтимиздаги бу узғаришлар тафаккур тарзидаги миллий оҳанглар жушқинлигини кучайтирди.

Маънавий селжишлар ҳақида гап кетганда, бир нарсани эсдан чиқармаслик жоиз. Бизнинг миллий маънавият гулшанимиз бошдан-оёқ янгидан, йўқдан бор қилинаётгани йўқ. Мустақиллик туфайли асрий маънавий қадриятлар тикланиш, кенгайиш ва чуқурлашиш имкониятига эга булди. Истиқлол ҳақининг денгиз каби тулкилидан турган қалбда эркинлик ва овозлик селжаларининг қилпирашига олиб келди. Мустақиллик туфайли бозор муносабатлари сиесатига утин тамойили кучайди. Энди жамият ва миллатнинг моддий ва маънавий бойлиги ана шу сиесат доирасига боғлиқ бўлиб қолди. Энди боқимандалчилик ўтмайди, бировни биров боқмайди. Энди жамият меҳнат қилувчи, табиат ва ижтимоий муҳитта мослаша оладиган, талбиркор ҳамда устамон одамлар бирлигидан ташкил топади. Бойлик, яхши яшаш ва тўқ ҳаёт кечириб айб саналмай, ҳаётини эҳтиёжга айланади. Бироқ биз бозор муносабатларини ва маънавий масаласида бир нарсани доимо лиққат марказида тутишимиз керак. Юртбошимиз И. А. Каримов айтганидек, «Бозор муносабатларига утин кўр-қуруна мақсад эмас, балки иқтисодини унглаш, жамиятнинг янгилаш йўли. Демок

ратик давлат қурмоқчи эканмиз, энг аввал, ижтимоий адолат принципларига содиқ бўлиб қўлишимиз керак. Агар бозор етим-есирларнинг, қариялар ва камбағал ноҷор одамларнинг куз епи эвазига қуриладиган булса, бунақа бозорнинг уини куйсин... Бозор иқтисодиети ҳал инсон маънавиятини унутини гуноҳ бўлади. Нуқул пул ва фойла кетилан қувасқ-да, аммо одамларимиз руҳан қашшоқ бўлиб қолмаса, бундай жамиятнинг ҳеч қимга кераги йўқ».

Маънавият ва бозор муносабатларининг мураккаб табиатини назарда тутган республикамиз ҳукумати илоҳий

ҳовли ва уйнинг ичларини томоша қилдим. Эпик, дераза, уйнинг ичи ва деворларига шундай нақш, буюқлар ишлатилганки, Бухородаги Ситоран Моҳи Хосалар ҳам бу қишона олдиди нурсизланиб қолади. Бу нима, инсон истиқомат қиладиган, кундузи ишхонада бўлиб, кечқурун ҳордиқ чиқарадиган, оила аъзолари билан дам оладиган масканми ё одамларга қўз-қўз қилинадиган музейми? Ҳовли ўрғасидати товусчи? Тилла балиқчалар сузиб юрган ҳовузчи?

Мени бу мавзе одамларнинг маънавияти қизиқтиради қолди. Эртаси кунни шу маҳаллага хизмат қиладиган алоқа бўлимига бориб, одамларнинг обунаси билан қизиқдим. Санокли хонадонлар газета ва журналларга обуна бўлишган, ҳоло. Савлатли ва маҳобатли, икки қаватли ҳашаматли уйлар қал кўтарган кучадан эса биронга ҳам обуначи топилмади. Чамалда, бу хонадонларга қимматбаҳо рангли телевизорлар, видеокассетлар, магнитофон ва ҳай-ҳай мейбеллар, олтин зарли хрусталлар маънавий мезонига айланган.

Кейинги пайларда шаҳримизда яна бир нарсга одат тусига кириб қолди. Айрим пулдор шахслар 50-60 минг доллар ҳовлига қўйиб сотиб олиб, туспа-тузук уйларнинг ҳатто бетон асосига бунд ташлаб, қайталан қурмоқдалар. Узи яшаб турган уйларни тағитгача текислаб бошқатдан пишган

ҳовли ва уйнинг ичларини томоша қилдим. Эпик, дераза, уйнинг ичи ва деворларига шундай нақш, буюқлар ишлатилганки, Бухородаги Ситоран Моҳи Хосалар ҳам бу қишона олдиди нурсизланиб қолади. Бу нима, инсон истиқомат қиладиган, кундузи ишхонада бўлиб, кечқурун ҳордиқ чиқарадиган, оила аъзолари билан дам оладиган масканми ё одамларга қўз-қўз қилинадиган музейми? Ҳовли ўрғасидати товусчи? Тилла балиқчалар сузиб юрган ҳовузчи?

Мени бу мавзе одамларнинг маънавияти қизиқтиради қолди. Эртаси кунни шу маҳаллага хизмат қиладиган алоқа бўлимига бориб, одамларнинг обунаси билан қизиқдим. Санокли хонадонлар газета ва журналларга обуна бўлишган, ҳоло. Савлатли ва маҳобатли, икки қаватли ҳашаматли уйлар қал кўтарган кучадан эса биронга ҳам обуначи топилмади. Чамалда, бу хонадонларга қимматбаҳо рангли телевизорлар, видеокассетлар, магнитофон ва ҳай-ҳай мейбеллар, олтин зарли хрусталлар маънавий мезонига айланган.

Кейинги пайларда шаҳримизда яна бир нарсга одат тусига кириб қолди. Айрим пулдор шахслар 50-60 минг доллар ҳовлига қўйиб сотиб олиб, туспа-тузук уйларнинг ҳатто бетон асосига бунд ташлаб, қайталан қурмоқдалар. Узи яшаб турган уйларни тағитгача текислаб бошқатдан пишган

ҳовли ва уйнинг ичларини томоша қилдим. Эпик, дераза, уйнинг ичи ва деворларига шундай нақш, буюқлар ишлатилганки, Бухородаги Ситоран Моҳи Хосалар ҳам бу қишона олдиди нурсизланиб қолади. Бу нима, инсон истиқомат қиладиган, кундузи ишхонада бўлиб, кечқурун ҳордиқ чиқарадиган, оила аъзолари билан дам оладиган масканми ё одамларга қўз-қўз қилинадиган музейми? Ҳовли ўрғасидати товусчи? Тилла балиқчалар сузиб юрган ҳовузчи?

Мени бу мавзе одамларнинг маънавияти қизиқтиради қолди. Эртаси кунни шу маҳаллага хизмат қиладиган алоқа бўлимига бориб, одамларнинг обунаси билан қизиқдим. Санокли хонадонлар газета ва журналларга обуна бўлишган, ҳоло. Савлатли ва маҳобатли, икки қаватли ҳашаматли уйлар қал кўтарган кучадан эса биронга ҳам обуначи топилмади. Чамалда, бу хонадонларга қимматбаҳо рангли телевизорлар, видеокассетлар, магнитофон ва ҳай-ҳай мейбеллар, олтин зарли хрусталлар маънавий мезонига айланган.

Кейинги пайларда шаҳримизда яна бир нарсга одат тусига кириб қолди. Айрим пулдор шахслар 50-60 минг доллар ҳовлига қўйиб сотиб олиб, туспа-тузук уйларнинг ҳатто бетон асосига бунд ташлаб, қайталан қурмоқдалар. Узи яшаб турган уйларни тағитгача текислаб бошқатдан пишган

ҳовли ва уйнинг ичларини томоша қилдим. Эпик, дераза, уйнинг ичи ва деворларига шундай нақш, буюқлар ишлатилганки, Бухородаги Ситоран Моҳи Хосалар ҳам бу қишона олдиди нурсизланиб қолади. Бу нима, инсон истиқомат қиладиган, кундузи ишхонада бўлиб, кечқурун ҳордиқ чиқарадиган, оила аъзолари билан дам оладиган масканми ё одамларга қўз-қўз қилинадиган музейми? Ҳовли ўрғасидати товусчи? Тилла балиқчалар сузиб юрган ҳовузчи?

Мени бу мавзе одамларнинг маънавияти қизиқтиради қолди. Эртаси кунни шу маҳаллага хизмат қиладиган алоқа бўлимига бориб, одамларнинг обунаси билан қизиқдим. Санокли хонадонлар газета ва журналларга обуна бўлишган, ҳоло. Савлатли ва маҳобатли, икки қаватли ҳашаматли уйлар қал кўтарган кучадан эса биронга ҳам обуначи топилмади. Чамалда, бу хонадонларга қимматбаҳо рангли телевизорлар, видеокассетлар, магнитофон ва ҳай-ҳай мейбеллар, олтин зарли хрусталлар маънавий мезонига айланган.

Кейинги пайларда шаҳримизда яна бир нарсга одат тусига кириб қолди. Айрим пулдор шахслар 50-60 минг доллар ҳовлига қўйиб сотиб олиб, туспа-тузук уйларнинг ҳатто бетон асосига бунд ташлаб, қайталан қурмоқдалар. Узи яшаб турган уйларни тағитгача текислаб бошқатдан пишган

ҳовли ва уйнинг ичларини томоша қилдим. Эпик, дераза, уйнинг ичи ва деворларига шундай нақш, буюқлар ишлатилганки, Бухородаги Ситоран Моҳи Хосалар ҳам бу қишона олдиди нурсизланиб қолади. Бу нима, инсон истиқомат қиладиган, кундузи ишхонада бўлиб, кечқурун ҳордиқ чиқарадиган, оила аъзолари билан дам оладиган масканми ё одамларга қўз-қўз қилинадиган музейми? Ҳовли ўрғасидати товусчи? Тилла балиқчалар сузиб юрган ҳовузчи?

